

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Humanistiska fakulteten
Översättarprogrammet
Institutionen för språk och litteraturer, källspråk engelska

En förlorad värld?
Dialekt och andra uttryck i ett reportage från the Fens

Katarina Lundqvist

Självständigt arbete, 15 högskolepoäng
Översättarutbildning 1, ÖU2100, Magisterutbildning
VT 2009
Handledare: Pia Köhlmyr
Examinator: Pia Köhlmyr

Sammandrag

I den här uppsatsen diskuteras en översättning av ett reportage från the Fens, på den engelska landsbygden. Originaltexten genomsyras av dialektala uttryck, geografiska egennamn och ord relaterade till landsbygdslivet. Översättningsmöjligheterna för dessa uttryck diskuteras i uppsatsen. Diskussionen kring översättningen, som görs med hjälp av exempel från källtexten, utgår från tidigare forskning, men även från personliga preferenser och val.

Överföring av dialektala uttryck från ett språk till ett annat utgör den största delen av uppsatsen. Vid sidan av syftet med återgivande av talad dialekt i skrift, diskuteras även bland annat bortfall och kompensation vid översättning av dialekt. Här framkommer att så kallade "allegro forms" och "dialect respellings" förekommer i källtexten i högre grad än så kallad "eye-dialect" och att detta har påverkat valen vid översättningen. Med stöd av forskning och utifrån egna bedömningar, konstateras att bortfall och kompensation vid denna typ av översättning är oundviklig respektive nödvändig.

Uppsatsens övriga två delar behandlar översättning av geografiska egennamn respektive ekvivalens vid översättning av ord med flera betydelser. Vid översättningen av de geografiska egennamnen ges exempel på lösningar som medfört dels bortfall av information, dels tillägg av information. Här har tydlighet prioriterats.

I det avslutande kapitlet diskuteras främst denotativ och konnotativ ekvivalens. För att undvika felaktigheter, men ändå bevara den denotativa ekvivalensen, har översättningarna av vissa ord blivit något mer allmänna än i originalet. Däremot har bedömningen gjorts att översättningen av rubriken har tjänat på en prioritering av den konnotativa och den formella ekvivalensen.

Nyckelord: the Fens, dialekt, dialect respellings, allmänna ortsuttryck, spökväsen

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1.	Syfte	1
1.2.	Material	2
1.3.	Metod	2
1.4.	Tidigare forskning	2
2.	Spökväsen	4
3.	Översättning av dialekt	16
3.1.	Dialekten i East Anglia – några utmärkande drag	16
3.2.	Syftet med dialog skriven på dialekt	17
3.3.	Översättning av dialekten i ”Ghost Species”	18
3.3.1.	Bortfall	19
3.3.2.	Kompensation	19
3.3.3.	Oförändrad överföring	20
3.4.	Sammanfattning	20
4.	Geografiska ord	21
4.1.	The Hythe	21
4.2.	Allmänna Ortsuttryck	22
4.3.	Sammanfattning	23
5.	Ekvivalens	24
5.1.	Denotativ ekvivalens	24
5.2.	Ghost Species	25
5.3.	Sammanfattning	26
6.	Slutdiskussion	27
	Referenser	28
	Bilaga	29

[Bilagan ingår inte i den elektroniskt publicerade versionen.]

1. Inledning

Den här uppsatsen utgår från en översättning av texten "Ghost Species", publicerad i tidskriften "Granta Magazine" sommaren 2008. "Ghost Species" är ett resereportage från the Fens – ett låglänt kustområde i East Anglia i östra England, som sträcker sig in i regionerna East of England och the East Midlands. The Fens, eller the Fenland, utmärker sig både vad gäller dialekt och geografi och, i viss mån, även livsstil. Marken i området – den lägst belägna i hela England – består till största delen av våtmark, som har torrlagts för att kunna användas till odling och bete.

Författaren av originaltexten "Ghost Species", Robert Macfarlane, beskriver livet i the Fens och ger en respektfull och varsam skildring av invånarna samt en bild av hur deras levnadsvanor har förändrats de senaste decennierna.

Vid sidan av översättningen av "Ghost Species" diskuteras i den här uppsatsen problem kring översättning av dialekt samt översättning av vissa ord och uttryck, som är utmärkande för den aktuella källtexten. Bilagan med källtexten ingår inte i den elektroniskt publicerade versionen. För tillgång till denna hänvisas till författaren.

1.1. Syfte

Syftet med att översätta, och diskutera kring, "Ghost Species" är att undersöka hur man som översättare kan gå till väga när man överför kulturellt betingade ord och företeelser från en kultur till en annan. Hur kan dialog skriven på dialekt överföras? Hur kan ord, som är djupt rotade i källkulturen men som ofta saknar givna motsvarigheter på målspråket, behandlas? Det är de mest centrala frågeställningarna i den här uppsatsen. Genom exempel från källtexten vill jag belysa dessa frågor och diskutera kring hur jag har försökt lösa olika översättningsproblem.

1.2. Material

För att få en uppfattning om dialekten i East Anglia och the Fens, har Peter Trudgills ”The Dialects of England” (1999) tillsammans med ljudfiler från British Library varit till stor hjälp. Diskussionen kring översättning av dialekter förs med stöd av tre olika källor: Luigi Bonaffini (1997), Dennis R. Preston (1985) och Yvonne Lindqvist (2005). Vad gäller diskussionen kring ord och uttryck, har mina egna åsikter och personliga preferenser fått stå i centrum. Peter Newmarks resonemang kring översättning av egennamn (Newmark 1981) har också varit ett stöd under översättningsarbetet. I den avslutande delen förs, med utgångspunkt i Wernes Kollers syn på ekvivalens (1989), även en kort diskussion om ekvivalensbegreppet och hur detta har påverkat översättningen.

1.3. Metod

Under översättningsarbetet har jag haft nytta av internet för att kunna hitta mer information om the Fens och på så sätt bilda mig en uppfattning om den miljö som har påverkat författaren. Det stod tidigt klart att de avsnitt som var skrivna på dialekt och de som tog upp plats specifika namn, skulle komma att skapa störst problem vid översättningsarbetet. Efter att frågeställningarna hade utkristalliserats valde jag att läsa Bonaffini och Preston, som till viss del har olika syn på syftet med översättning av dialekt, och att även luta mig mot Lindqvists undersökning av talad dialog överförd till skrift.

1.4. Tidigare forskning

Peter Trudgill, som har forskat kring de brittiska dialekternas särdrag (Trudgill 1999), har varit viktig för att få en uppfattning om dialekten i East Anglia. Dennis R. Preston har forskat kring de sociala effekterna av talad dialekt i skrift och kändes därför relevant i sammanhanget (Preston 1985). Eftersom han och även andra språkforskare, bland annat Rune Ingo (2007:81), påpekar att talspråk och slang har en låg stilnivå, ville jag även visa på en mer alternativ syn. Valet föll då på Bonaffini (1997), som i första hand har forskat kring översättning av italiensk poesi, men som samtidigt för en allmän diskussion kring dialekternas betydelse för

skrivna text och hur man som översättare kan arbeta med dessa typer av texter.

I den del av uppsatsen som behandlar geografiska ord har jag baserat min diskussion på Peter Newmarks texter kring översättning av egen-
namn (Newmark 1981). I sina resonemang har Newmark ofta en prag-
matisk utgångspunkt och det har även jag försökt tillämpa i min över-
sättning, som följer i nästa kapitel.

2. Spökväsen

En kall morgon i januari förra året reste jag till the Fens i Norfolk och hälsade på hos ett spöke. Först tog jag ett tåg tre mil norrut från Cambridge till Littleport, en stad med många jordbruksmarknader på gränsen mellan Cambridge och Norfolk. I Littleport möttes jag sedan av min vän Justin Pertyka och Justin körde mig upp till ägorna i the Fens i sin lilla vita bageribil.

Att komma in i the Fens känns alltid som att träda över gränsen till en annan värld. Olika tecken markerar övergången. Askträd ersätts av tårpilar. Vass och kaveldun växer tätt i diken. Landskapet blir rätlinjigt med vägar raka som linjaler och fält i utkanterna. Horisonten är jämn som ett vattenpass och popplarna – planterade för att ge skydd mot den dominerande vinden – står i prydliga rader vart man än ser.

Den där morgonen, med vintersolståndet bara fjorton dagar bakom oss, låg temperaturen kring noll grader. Luften luktade klart. Hjulspåren på vägarna var täckta med en tunn isskorpa. En östlig vind fick den torra vassen att vaja och susa i diken. Vi körde i nordöstlig riktning längs med floden Great Ouse. Vidsträckta åkrar rullade fram mot horisonten på båda sidor av vägen – de flesta fortfarande osådda, men vissa täckta av en matta med grönt vintervete. Råkor gick omkring på lerjorden och kraxade till varandra. En åker som vi passerade hade svämmat över och glänste som en stor plåtskiva i ljuset från de låga solstrålarna.

När jag bevittnade landskapets förändring väcktes en bekant känsla av spänning: spänningen av att lämna Cambridge bakom mig och träda in i en annan värld. Det finns, historiskt sett, goda skäl för en sådan känsla. East Anglia har ansetts vara en egen domän – både kulturellt och geografiskt – i nära 1 500 år. Regionens namn härstammar från perioden mellan 500- till 1000-talen, då denna utåtbuktande halvö i det närmaste var ett eget rike – avskärmad från resten av landet genom träskmark och hav i norr, av Midland Hills i väst och av vildvuxen skog med havtorn och slån i söder, som sträckte sig upp genom det som idag är Essex.

Jag har bott i Cambridge, i den västra utkanten av East Anglia, i ungefär tretton år nu. Det är en stad nästan helt utan kontakt med den omgivande landsbygden; en stad med reserverad hållning, placerad i sitt landskap likt en bubbla på gräset. Och i nära ett decennium av dessa tretton år undvek jag East Anglia med motiveringen att landskapet där var ointressant. Om målet med mina resor i Storbritannien var äventyr eller spänning, åkte jag alltid norrut, till Cumbrias berg och kuster, Northumberland och Skottland.

De senaste tre eller fyra åren har jag dock börjat resa österut i stället för norrut från Cambridge. Jag har varit till Dengies salta kärr och gyttjiga strandrensor i Essex, där jag sov en sensommarnatt på den gräsklädda sträckan vid havet medan hundratals flyttgäss trumpetade och snattrade i mörkret ovanför. Jag har varit vid norra Norfolks kustlandskap, där den klara luften spelar ett spratt med perspektiven, så att meterhöga sanddyner ser ut som bergskedjor. Jag har varit vid Suffolks sårbara kustlinje, där havet gnager på landet och varje år tvingar klipporna att ge upp sitt innehåll: de dödas ben från urminnes tider, vapen från andra världskriget, paleolitiska flintverktyg.

En vän till mig, en antropolog som specialiserat sig på hur folkstammar i Amazonas utför sina dödsriter, tog en gång med mig till norra Suffolks sandiga ljunmarker. Där hade han två år tidigare begravt sin fars kvarlevor mitt bland ljunen och kaninhålorna och sedan märkt ut platsen med en sten stor som ett sköldpaddsskal. När vi stod vid stenen sade min vän till mig att han tänkte ge maskarna ytterligare två år innan han grävde upp sitt fars kranium. Han hade för avsikt att ha det på sitt arbetsbord. ”Jag tror att jag ska sätta ett stearinljus i det”, sade han till mig. ”Eller kanske i närheten av det; kanske precis bredvid.”

Men den märkligaste av alla dessa märkliga regioner i East Anglia är tveklöst the Fens. Detta låglänta område har en storlek på ungefär 30 000 kvadratkilometer. Geologiskt sett gränsar the Fens till Midlands kalkstensberg i väst, till Cambridgeshires kalk och Suffolks sand i söder och sydöst, och till havet i alla andra riktningar. Precis norr om området buktar Englands östkust inåt genom den hästskoformade viken the Wash.

En gång i tiden bestod the Fens till största delen av vatten. På 800-talet kunde vikingaskeppen fortfarande segla så långt in i landet som till Ely. En bra bit in på 1600-talet var stora delar av the Fens ett nätverk av träsk

med bräckt vatten och vassbäddar blandade med öar och vägar av upphöjd, men kärliknande mark. Människorna i området var amfibiska. De stakade sig fram i båtar, bodde i hus byggda på pålar och överlevde genom att fiska och samla tårpil, vass och torv, föda upp gäss och jaga vildfågel. På 1620-talet blev dock den holländske vatteningenjören Cornelius Vermuyden – som redan var känd för sin framgång med att dämna upp Themsen vid Dagenham – anställd av hertigen av Bedford för att förvandla the Fens till ”ett hav av svajande spannmål”. Så började dräneringen av the Fens med dävertar, vallar och väderkvarnar – en process som skulle ta mer än 150 år, men som blottlade tusentals tunnland av den rikaste jorden i England. En jord så näringsrik, att det bland bönder i området sägs att om man böjer sig ner och tar upp en näve, så växer det ut tre nya fingrar innan man hunnit kasta jorden på marken igen.

Att the Fens historia är präglad av vatten märks fortfarande på samtida kartor. De tydligaste exemplen är de namn som är vanliga i regionen: the Sluices (slussarna) och the Bridges (broarna), the Lodes (vattenfåror), Leams (träskartade floderna) och Dykes (dikena), the Draines (dräneringarna) och the Mills (kvarnarna)¹. Områdets historia lämnar också spår i ortsnamn som Ely – som betyder ”ålarnas ö” – eller Methwold Hythe, där ”Hythe”, med sitt ursprung i Old English, betyder liten hamn eller landningsplats på flod, (märks också i Londons stadsdelar Rotherhithe och Lambeth, som en gång hette ”Lamb-Hithe”) trots att ingen flod längre rinner genom Methwold Hythe.

Det var till Methwold Hythe som Justin och jag var på väg den där morgonen. ”The Hythe”, som ortens äldre invånare säger, är en plats med mycket gamla anor i the Fens östra utkant, som ligger precis där torven ger vika för sanden. I slutet av sextonhundratalet, efter att Vermuyden avslutat sitt arbete, skulle en resa på några kilometer norr- eller västerut ha tagit dig mitt in i de djupa, blåsvarta, leriga delarna av the Fens. En resa några kilometer öster- eller söderut skulle däremot ha tagit dig till Brecklands, Englands arabiska öken. Detta område av kolafärgad sand var då så vidsträckt att ett fyrton fick resas, så att resenärerna skulle kunna orientera sig, och så ostabilt att en ihållande sydvästlig vind 1688 formade sanden till en rörlig sanddyn som begrävde en by och kvävde en flod.

---

1 Mina översättningar inom parentes

Justin var väl bekant med Methwold Hythe eftersom han jobbat där till och från i nästan ett decennium. Justin, som är fotograf, har fascinerats av de människor i East Anglia – kaninjägare, vassamlare, ålfiskare – som fått se sin lantliga livsstil trängas undan av förändringar i landskapet. Han kallar dem ”de flacka markernas glömda folk”, men tänker också på dem som ”spöken”. Han har tagit omkring 14 000 foton; alla är diabilbilder i färg. Han är nöjd med ungefär åttio och stolt över kanske ett par dussin.

Av dessa spöken är Justin främst intresserad av de småjordbrukare som fortfarande hankar sig fram på blygsamma arealer på de familjedrivna gårdarna i East Anglia. Fram till 1900-talet fanns en djupt rotad jordbrukstradition i East Anglia. Det fanns tusentals familjeägda gårdar, som brukades av människor vars skicklighet och lokalkännedom gått i arv i hundratals år.

Men sedan, under den första halvan av 1900-talet, mekaniserades det brittiska jordbruket. Användandet av förbränningsmotorn innebar att hästarna trängdes bort av traktorerna, att byns gränser hastigt töjdes ut och att den mänskliga arbetskraften ute på fälten minskade kraftigt. När idéerna om att maximera produktiviteten tog fart åren innan andra världskriget, var East Anglias flacka landskap en idealisk plats för utvecklandet av jordbruk i större skala eller ”prärieodling”. Nu finns endast ett fåtal småjordbruk kvar i the Fens. De som har överlevt utgör små öar i ett landskap av enorma lantbruk, som nu dominerar i området. Resten har försvunnit. De har förlorat kampen mot lantbruksnäringen och utmanövrerats av den snåriga lagstiftningen, av klimatförändringarna och av nya generationers bristande intresse.

Ungefär en och en halv kilometer väster om Methwold Hythe, på Broad Drove, stannade Justin bilen vid en hög häck med havtorn och askträd. ”Vi kan promenera härifrån”, sade han. Vinden var fortfarande stark och bedövade huden på mina händer och i mitt ansikte. Jag följde Justin nerför en lerig väg, förbi en fågelskrämma i blåställ som satt gränslad över en rostig cykel och in på en bondgård med ett fallfärdigt hus. Där fanns fem stora lador, en husvagn och ett lutande skjul där tjugofyra skruvnycklar hade skruvats fast i ett mönster som sade ”A W VINCENT”. Två av ladorna saknade framsida och de innehöll en uppsjö av olika föremål: rostiga högafflar, såningsmaskiner, oljiga aluminiumburkar, träbitar, däck, ett gammalt kylskåp och gamla emaljskyltar från 40- och 50-talen som ropade ut att man skulle mata hunden med Shapes och köpa

Goodyear: ”signs of the times”. Uppspikade på utsidan på en av latorna satt något som liknade bröstkorger i metall. De var, insåg jag, i själva verket säten från gamla traktorer och plogar, vars perforerade ytor av järn slitits blanka efter årtal av användning. Det enda nya föremålet i sikte var en traktor, klarröd och blank med svarta däck. Den gav ett avvikande intryck, som om den vore en enorm barnleksak.

Det här var Severall's Farm, ett småjordbruk på tolv tunnland som drevs av Arthur Vincent och Henry Everett, båda i sextioårsåldern. De kände Justin väl och hade inget emot att han gick omkring på deras mark. Nere vid ett av fälten hittade vi Arthur. Han var i färd med att dra upp och binda ihop purjolökar. ”Kallt arbete”, sade han. ”Jag brukade svära på att jag aldrig skulle behöva hålla på med vintersådd, men nu har jag inget val.”

”Börja varsomhelst, gå vart ni vill”, sade han och vinkade söderut. Så vi gick. Förbi ett fält döda jordärtskockor vars tre meter höga, skäggiga stammar svajade i vinden, och förbi en förfallen lada – ett ”tabernakel”, som man säger i the Fens – med ett tak som var på väg att skavas bort av murgröna. Vi gick över flera tunnland leriga fält med kala brysselkålstjälkar och krossade morötter.

Ute vid den södra inhägnaden som omgav Severall's Farm, upptäckte vi en landsbygdsrebus. Två blå plaststolar för barn hade placerats mitt emot varandra, som om deras ägare en gång hade suttit och samtalat. Nässlor hade växt in i, och genom, sitsarna och band fast dem vid platsen. Här, liksom vid tabernaklet, fick man intrycket av att de vilda sidorna av the Fens återigen kunde hävda sig. Växtlighetens fingrar sträckte sig upp för att dra dessa mänskliga tingestar tillbaka ner under markytan.

I närheten av stolarna hittade vi en öppning mellan två fläderträd, som vi hukande tog oss igenom och fortsatte sedan i nordöstlig riktning längs med inhägnaden, in i vinden. Vi skrämde iväg ett par hjortar och de satte fart med synkroniserade språng innan de tog skydd i ett ytligt dike. Den bleka vintersolen kastade sitt ljus över den plöjda jordens drillar, som låg vända mot öster. Jag fick den känslan som uppstår när man befinner sig i utkanten av ett öppet landskap; en känsla av att vara en gömd tjuvskytt med dolda avsikter.

Till söder om oss, kanske 300 meter bort och förbi ett fält som plöjts i manchesterliknande rader, markerades fältets gräns av en rad stora, gamla askar. Deras trädstammar och grenar, täckta av murgröna, såg rufsiga ut. Jag kom att tänka på H.J. Massingham, den engelske författaren som levde och verkade mellan de två världskrigen, och som, i likhet med Adrian Bell och Henry Williamson, var driven av en oro över att det engelska livet på landsbygden skulle försvinna. Massinghams reaktion manifesterades i en rad politiskt svajiga, men ofta vackra, böcker om naturen och den engelska landsbygden. De förespråkade bevarandet av byn som en social struktur, småskaliga jordbruk och lantligt hantverk.

Massingham var en excentrisk figur och bland hans excentriska drag fanns en avsky inför murgröna, som han såg som ett tecken på försummad mark. ”Med yxa”, sade han om murgröna, ”så bemöter man den bäst”, och han hade för vana att bära med sig en yxa när han var ute och gick. I slutändan var det ändå murgrönan som blev Massinghams död. 1952, när han var ute och rensade bort murgröna i närheten av sin trädgård, föll han på en rostig lie som låg dold i undervegetationen och skadade sitt ben. Såret blev infekterat, benet fick lov att amputeras och Massingham dog kort därefter.

Efter dryga halvkilometern kom jag och Justin ut på en smal, spårig väg mellan häckarna och borstade bort grenarna och löven från våra kläder och hår. Därifrån var det bara en kort sträcka till själva Methwold Hythe. I närheten av vägkorsningen i byns centrum, tog vi till vänster in på en gårdsplan med en stor kalkad lada avsedd för spannmål. Dörren hölls stängd med hjälp av en cirka 4,5 meter lång ställningsbalk och det röda tegeltaket höll på att rasa in.

Det här var Wortley, en gård som tillhörde Eric Wortley och hans söner, enäggstvillingarna Peter och Stephen. Det var Eric som jag i första hand hade kommit för att träffa. Justin knackade på den kalkfärgade dörren. ”Kom in”, hörde vi en hög röst ropa och Justin öppnade den knarrande dörren. Jag duckade för dörrkarmen och följde honom in i köket.

”Den här vinden är slö”, sade Eric leende. ”Han bryr sig inte om att gå runt dig, utan går bara rakt genom dig.” Han satt vid en gammal järnspis med glödande innanmäte. Hans ben var korsade och hans händer knäppta. Trots kökets dunkla sken kunde jag se gråstarrens mjölkiga hinna i hans ögon.

Eric pekade på den tomma stolen, som stod tätt intill spisen. ”Sätt er här vid spisen och värm er.” Justin drog fram en tredje stol, som stod vid köksbordet. Vi satt så; tysta i ett par minuter med händerna riktade mot värmekällan. En kastrull med vatten puttrade ovanpå spisen. En sköldpaddsfärgad katt låg hopkurad på stenhällen intill och njöt av värmen.

Eric är nittioåttio år gammal, Peter och Stephen kring femtio. Tillsammans har Eric och hans söner offrat mer än 150 års arbete på gården. Eric är tillräckligt gammal för att hans tidigaste erfarenheter av lantlivet inte skiljer sig nämnvärt från de som skulle finnas hos någon som vuxit upp på 1700-talet. Ingen vet exakt hur länge Wortleys har funnits i the Hythe, men Wortley anses vara ett av de mest ärevördiga namnen i byn. För närvarande, med tanke på att varken Peter eller Stephen är gift eller har barn, har lantbruket dock små förutsättningar att överleva. De är de sista i sitt släktled.

Eric böjde sig fram mot mig, lutade tillbaka huvudet och försökte fokusera. ”De här ögonen”, sade han och flinade mot mig, ”de är så grumliga, att de får till och med dig att se söt ut. Så dåliga har de blivit. Har ni åkt långt idag, då?”

På sätt och vis hade jag åkt väldigt långt. Visserligen var det bara fem mil från mina egna hemtrakter och bara fem mil från Justins, men att komma till Erics gård var som att göra en tidsresa. Eric föddes 1910, i huset vi satt i. Han hade bott här i nästan ett sekel och mycket lite hade förändrats under den tiden. Förutom en sliten vit elektrisk spis med ugn i hörnet i köket, fanns där inte mycket som kunde dateras till efter första världskriget. Vitkalkade väggar som gulnat efter årtionden av rök från spisen. Ett fristående köksskåp med stora fönster, som vore de ögon. Gevärskrokar under de krokiga takbjälkarna i rummet, som bland annat gav plats åt Erics platta tweedkeps med blanksliten kant och kulle. Ett köksbord i mörkt furu.

”Det är samma bord jag satt vid som pojke”, sade Eric. ”Jag var den åttonde i raden av tolv, inte tretton, för Mor fick en som dog när jag var två. Vilka dom var? Dom var Dolly, John, Harry, Javie, Tom, Peggy, och så jag. Jag var nummer åtta.” Han halvsjög den här listan med namn, på det trallande sätt som man i Norfolk förlänger och fördjupar ett ords första stavelse och kortar av och höjer den andra stavelsen. ”Och sedan har vi Mary, Dick, Renie och Ted. Det var så dom föddes. Vart-

annat år fick Mor en till. Nu är jag den ende av oss som lever. Om jag har haft tur vet jag inte. Men jag har haft ett bra liv, jag har alltid hållit vad jag har lovat och jag har alltid stannat kvar här.”

Avstånd har inte samma betydelse för Eric som för oss andra. Han bor i en värld som inte har vuxit. På nittioåtta år har han knappt lämnat sin socken. Han har aldrig varit i London. Han har varit till kusten i Norfolk två gånger och en gång till Norwich, grevskapet Norwicks huvudstad, som ligger drygt sex mil från the Hythe. Vid slutet av den första eftermiddagen som jag tillbringade med Eric, för drygt ett år sedan och precis innan jag gick ut till bilen för att åka, frågade han mig varifrån jag kommit. ”Cambridge”, sade jag. ”Kommer du att kunna ta dig hem i kväll?” undrade han vänligt. ”Kommer du inte att behöva övernatta?”

Eric har en unik lokalkännedom. Han känner till grundvattennivån, värdväxlingarna och vindens förändringar i varje del av sin socken. I sitt huvud har han en detaljerad karta av det omgivande landskapet. Han har promenerat på, ridit över och plöjt upp varje centimeter av sin mark otaliga gånger och bevittnat hur både årtionden och årtider har förändrat den. Han känner till både de levande och de döda invånarnas historier, liksom alla slags fåglar och djur som har frodats eller försvunnit under nittonhundratalet. Och han har inget intresse av frågor om den odlade jorden som inte kan besvaras med konkreta exempel.

Historikern och folkminnesforskaren George Ewart Evans betraktade de gamla på landsbygden i East Anglia som ”överlevare från en annan era”. ”De tillhör”, skrev han 1961, ”i grund och botten en kultur vars tillvaro har varit orubbad sedan åtminstone den tidiga medeltiden... Den typ av kunskap som ärvs från de äldre människorna riskerar alltid att försvinna.” Men, undrade Evans, ”var finns... småjordbrukarens plats i dagens nya, snabbt växande ekonomi... Finns det en framtid för honom? Eller ska vi acceptera hans undergång som vore den lika oundviklig som ett åskoväder?”

Idag verkar undergången oundviklig. Wortleys gård, precis som nästan alla små lantbruk i East Anglia, existerar idag på ett allt mindre livsutrymme. På vår väg mot Methwold Hythe hade jag och Justin kört kilometer efter kilometer genom den mark som tillhörde Shropshires, det enorma familjeägda kooperativet på över 12 000 tunnland. ”Shroppys har nästan ätit upp oss!” sade Eric till mig den där januarieftermiddagen, dels med en upprördhet i rösten, dels med en gnutta stolthet över att de

inte hade blivit slukade. Shropshires storskalighet är ofattbar. För två år sedan, när en oväntad majfrost lade sig över the Fens, ryktades det att de förlorade en miljon salladshuvuden på en natt.

Försvinnanden av alla de slag upptar Erics tid. Hans syn har en spöklik beskaffenhet. Han ser på det förflutna på ett mer naturligt sätt än vad han ser på framtiden. Den första gången jag åkte med Justin för att träffa honom – det var en het dag i augusti – så tog Eric fram sin käpp som stod bakom dörren och promenerade med oss för att visa sina ängar, gårdsbyggnader och sin trädgård. Han talade hela tiden. Jag förstod snart att han kunde förnimma en annan plats än vad vi kunde: en gård där staket blev lagade, där grisar bökade i halmen, där stora lador i kalk var hela och där hästar betade på åkern bakom gården. ”Ja, ni förstår, pojkar ser inte det jag ser”, sade han till mig.

Att lyssna till Eric den där dagen gjorde mig påmind om det evolutionära konceptet ”Ghost Species” – ett slags ”spökväsen” – som uppstod inom miljövetenskapen i mitten av 1980-talet. Ett ”spöke” är en art som har blivit utmanövrerad av sin omgivning, så att den, trots att den fortfarande existerar, har små förutsättningar att överleva. Spökväsen lever enbart i det som miljövetarna kallar för ”icke livskraftiga populationer”. De är de sista i sitt släktled.

Den mjuskskaliga havssköldpaddan kan kallas för ett spöke. Tjockhornsfåret desert bighorn kan också kallas för ett spöke. Tigern är ett spöke, liksom sågfisken. Uppvisningsexemplar av dessa arter kan leva vidare på zoo, i parker eller i akvarier, noga övervakade och bevarade för framtiden genom uppfödning i fångenskap. Men jakt, förlust av naturlig hemvist och luftföroreningar leder till att dessa arter, i det vilda, nu har övergått i spöklika tillstånd. Av dessa spökväsen återfinns några av de mest anmärkningsvärda i korallreven. I dessa stora stenstäder finns organismer som vi knappt vet någonting om och vars livsformer vi knappt kan föreställa oss, såsom stjärnkorallen eller havsaborren nassau grupper. Vissa av dessa varelser är änglalika, andra djävulska, och inga kan existera utanför revet. Nästan alla är numera spöken eller nästan spöken, eftersom jordens rev håller på att gå under på grund av luftföroreningar, överfiske och, framför allt, ökad försurning av haven. Skulle reven helt försvinna, så skulle det vara första gången som mänskliga handlingar lyckats förinta ett helt ekosystem.

De arter som främst riskerar att bli spöken är de som är mest platstroga – det vill säga de som under en lång tid har utvecklats efter de förutsättningar som finns i en viss miljö, som rev, öken eller djungel. Arterna har speciella kunskaper, som inte kan komma till sin rätt utanför den miljön, och speciella behov, som inte kan tillgodoses någon annanstans.

Historiskt sett, så har uppfattningen om spökväsen tillskrivits djurriket. Men den där januaridagen i Erics kök stod det klart att det även fanns mänskliga spöken, platstroga människor som utmanövrerats av sin omgivning – och som nästan garanterat skulle vara försvunna i framtiden.

Eric, Justin och jag talade vidare i kanske två timmar. Eric pratade mjukt, och utan sentimentalitet, om vad som hade försvunnit från the Hythe under det århundrade som han hade känt orten: tobakspiporna och piprökningen, gårdsgårdarna, visslingen och sången. ”Vi sjöng när vi gick bakom hästen”, sade han och tittade på spisen. ”Eller så manade vi på den genom att vissla. Alla visslade vi då. När man gick omkring kunde man höra att alla som jobbade ute på fälten visslade. Man kunde stanna och få sig en pratstund över gårdsgården. Nuförtiden hör man ingen som visslar. Allt har förändrats. Det är ett tystare liv nu för inga arbetar ute på fälten längre. Alla i byn arbetade på gårdarna då. Nu för tiden, ja, nu lämnar dom allihopa byn för att jobba. Vi brukade vara som en liten familj. Nu talar jag aldrig med dom.”

Jag frågade honom hur det vilda djurlivet förändrats. ”Ja du, nuförtiden ser man nästan inga djur i markerna längre. En hare eller två, i bästa fall. Inga fåglar, nästan inga fåglar. Vi brukade ha hundratals fågelägg i skolådor, fulla av ägg. Tornfalkens ägg, sparvhökens ägg. Ett av dom var ett vitt ägg, det andra var rött – vi brukade klättra upp i träden för att hämta dom. En liten gammal mes, en liten gärdsmygshona, kunde lägga en femton, arton ägg. Vi hade namn på alla fåglar. Trasten var en ’fulfa’. ’Mabish’ betydde dubbeltrast, eller om det var hämpling. Om man gick upp till en häck kunde man hitta en tjugo, tretti fågelbon på den tiden. Dom var fetare då, fåglarna. Mesarna, blåmesarna, gärdsmygshonorna, särskilt gärdsmygshonorna. Jag ser inte gärdsmygen längre.”

Ett försvinnande som Eric undviker att tala om, är hans hustru Ivys. Hon avled 1999 av alzheimers sjukdom. Mot slutet var hon så förvirrad att hon ofta lämnade bostadshuset och ensam gav sig i väg ut på fälten. En gång lämnade hon huset på natten och en polishelikopter tillkallades för

att leta reda på henne. Man hittade henne i ett litet skogsparti, där hon hade tagit skydd.

När halva eftermiddagen hade passerat var det uppenbart att Eric började bli trött. Justin och jag gjorde oss redo att gå. Eric vinkade åt mig att jag skulle komma fram till hans stol, lade en hand på min arm och drog mig neråt. ”Kom ihåg det här”, sade han angeläget och överraskande. ”Om du har en fin fru, så har du ett fint liv! Säg det till din fru och håll fast vid henne, för oj, vad det blir ledsamt när hon är borta. Hon var med i marinens lottakår när jag träffade henne första gången, min fru, och hon var en fröjd för ögat i sin uniform! Det var den som fick mig på fall, ska jag säga dig. Jag skrev till henne och hon skrev tillbaks. Först avslutade vi breven med ’Högaktningsfullt’, sedan med ’Din’, sedan med kryss för att markera kyssar och till sist ’Med kärlek’, och det var så jag uppvaktade henne. Jag gjorde all min uppvaktning via brev.” Han gjorde en paus.

”Hon var nio år yngre än mig när vi gifte oss och nu har hon varit död i nio år och jag saknar henne väldigt mycket.” Han kisade mot kökets nordvästra hörn. Hans ögon, med den mjölkiga hinnan, var väldigt nära mina egna.

Efter att vi lämnat Eric föreslog Justin att vi skulle avsluta dagen med ännu en promenad. Han parkerade i närheten av en spårig väg, som sköt i väg som en pil mot sydväst. Vi gick en och en halv kilometer längs med vägen, förbi ett annat tabernakel och ett stort fält med skalliknande bönstjälkar, och medan vi gick förändrades vädret runt omkring oss. Höga, kompakta moln förmörkade himlen i norr. Solljuset blev kyligt och blått; ett effektfullt stormljus som fick allt stillastående vatten att se ut som zink, samtidigt som perspektiven ändrades och placerade alla delar av landskapet längs en gemensam horisontell linje. Sedan blåste en kall regnstorm in. Den slog ner stora, fylliga droppar över oss, och när vi vände våra ryggar mot regnet såg vi att en dubbel regnbåge krökte sig över en rad med popplar.

Och sedan, norr om oss, lyfte två bländande vita fåglar från ett svart fält och fångade genast vår uppmärksamhet. Den lilla vita hägern brukade vara en mycket sällsynt besökare i England, men 1996 slog sig ett par ner i East Anglia, där det nu finns omkring femtio häckande par. Klimatförändringarna har inneburit en chans för den här ombytliga arten att

utöka sitt område och den har lockats till andra sidan sundet av de allt varmare somrarna i södra England.

Den eftermiddagen kändes synen av fåglarna som ett överraskade tecken på hopp. En ny art gjorde sig hemmastadd här och anpassade sig efter den förändrade omgivningen. Hägern är den vitaste fågeln jag någonsin sett, kanske den vitaste fågeln i världen. I skenet av stormen fångades fågelparet upp av solljuset likt brinnande magnesium. Justin och jag såg hur de fortsatte norrut på sina vingar, mot den svarta himlen, vitare än spöken.

3. Översättning av dialekt

Reportaget ”Ghost Species” innehåller ett antal passager där författaren i skrift har återgivit talad East Anglia-dialekt. I det här kapitlet diskuteras ett antal språkforskares syn på transkribering och översättning av dialekt samt hur jag har valt att applicera delar av denna forskning på min översättning av ”Ghost Species”. Inledningsvis ges dock först en kort beskrivning av dialekten i East Anglia.

3.1. Dialekten i East Anglia – några utmärkande drag

Peter Trudgill ger i ”The Dialects of England” (1999) en bild av de engelska dialekternas främsta likheter och skillnader. För området East Anglia, där man hittar the Fens, tar han upp en rad dialektala drag som rör både uttal och grammatik.

Tillsammans med de allra nordöstligaste delarna av England är East Anglia det enda området med ett tydligt uttal av [h] i ord som *hill*. Detta kan jämföras med övriga delar av England, där de flesta uttalar ordet som *ill* (Trudgill 1999:28–30). East Anglia är också det enda området i England där ord som *few* uttalas utan j-ljud och istället som /fu:/ (Trudgill 1999:58–61). Övriga framträdande drag är bland annat att vokalen kan få ett kort uttal i ord som *coat* (som då låter ungefär som /kut/) och att vokalerna i ord som *here* och *there* kan uttalas på samma sätt (Trudgill 1999:78).

Trudgill poängterar dock också att dialekt inte bara refererar till uttal, utan också till ”de ord och den grammatik som människor använder (1999: 2, min översättn.)”. I East Anglia används till exempel ofta *that* istället för *it*. En talare skulle kunna säga: ”I don’t like it when that’s raining” (Trudgill 1999:89). En annan grammatisk egenhet är att presensändelsen -s kan falla bort hos dialekttalande i East Anglia. Verben blir då helt regelbundna, som i ”That rain a lot there” (Trudgill 1999:101–102).

Språket i the Fens präglas även av områdets geologiska egenskaper. Ordförrådet i detta låglänta landskap, med sin fuktiga mark, mängder av vattendrag och platspecifik växtlighet av sjögräs och vattentåliga träd, har historiskt sett påverkats av dessa geologiska omständigheter. Detta

märks tydligt på de geografiska egennamnen, som i *East Fen*, *West Fen* och *Holland Fen*, där *fen* betyder 'kärr', 'sankmark', 'myr', 'träsk'.

3.2. Syftet med dialog skriven på dialekt

Enligt Dennis R. Preston (1985) har alternativa stavningar som återger talat språk oftast en mer eller mindre förolämpande funktion. Dessa stavningar kan indelas i två kategorier, "allegro forms" och "eye-dialect" (Preston 1985:328–329). I den första kategorin, "allegro forms", ingår bland annat bortfall av vokaler, förvrängning av ord och eventuella slanguttryck, som uppstår när avslappnat tal återges i skrift. Den andra kategorin, "eye-dialect", innehåller ingen fonetisk information, men syftar till att framställa en karaktär som obildad, lantlig, kriminell etc. Preston definierar också en tredje kategori för skriven dialekt, som överlappar de andra två: "dialect respellings". Syftet med "dialect respellings" är enligt Preston främst att fånga typiska regionala och sociala drag i skrift. Luigi Bonaffini är till viss del av samma åsikt som Preston, men han framhäver i högre grad dialektens positiva innebörd:

En allt mer komplex verklighet leder till en återupptäckt av varje individs historia och rötter, som massmediernas opersonliga språk inte kan identifiera eller transkribera [...] en bortglömd sanning, ett fridlyst, ålderdomligt språk, som kan avslöja en människans innersta väsen (Bonaffini 1997:279, min översättn.).

I texten "Ghost Species" finns det anledning att anta att författarens syfte har mer att göra med Bonaffinis teorier än med Prestons. Hela reportaget har en något vemodig ton och som läsare slås man av författarens nostalgi över, och respekt gentemot, den tid som flytt. Trots att han rör sig bland bönder långt ute på en isolerad landsbygd, så får man aldrig intrycket av att han vill förminska eller förlöjliga människorna där. Vad gäller Prestons förslag på kategorier finns det tecken på att författaren har använt sig av "allegro forms" och "dialect respellings" eftersom han bland annat väljer att skriva *mebbe* istället för *maybe* och *eggse* istället för *eggs* i meningarna:

Ah, well, nowadays you don't see hardly no animals on the land. A hare or two, mebbe. No birds, hardly any birds. We used to have birds' eggse by the hundred in boot boxes, full of eggse.

3.3. Översättning av dialekten i ”Ghost Species”

För att översätta dialekten i ”Ghost Species” har jag vänt mig dels till Bonaffini, dels till Yvonne Lindqvist. Redan vid en första genomgång av originalmanuset ”Ghost Species”, står det klart för en svensk läsare att vissa ord och uttryck kommer att gå förlorade i en översättning. Förutom *mebbe* och *eggses* kan ord som *fulfa* och *mabish* inte få en exakt svensk motsvarighet i följande textstycke: ”We had names for all the birds. The thrush was a fulfa. Mabish meant mistlethrush, or maybe it was linnets”. Även språkliga nyanser i uttryck som ”nowadays you don’t see hardly no animals on the land” riskerar att gå förlorade.

Bonaffini (1997) menar att dialekter alltid står i ett motsatsförhållande till standardspråket och att de talande är medvetna om detta. Enligt honom måste därför en översättning av en dialekt ”återge dess unika och varierande egenskaper, även om lösningarna kan ta mycket olika uttryck” (Bonaffini 1997:283, min översättn.). Bonaffini, som har ägnat sig åt översättning av italiensk poesi till engelska, ger exempel på hur han vid något tillfälle har fått avstå från översättning av rim för att kunna återge rytm. Vid översättningen av en annan dikt gick den italienska konnotationen förlorad samtidigt som han lyckades fånga textens ton och ”melankoliska intensitet” (Bonaffini 1997:286, min översättn.).” Träffande nog, med tanke på användningssättet av dialekten i ”Ghost Species”, skriver Bonaffini (1997:287) även att dialekter rymmer inre motsättningar. Han liknar dem vid ”minnesspöken” och menar att de är konkretiserande och uttrycksfulla samtidigt som deras externa referenspunkter har suddats ut.

Yvonne Lindqvist har undersökt översättning av tal i prosa (2005:154–159) och ger en rad exempel på hur talspråkighet kan markeras i dialoger. Flera av dessa exempel återfinns i ”Ghost Species”: det kan handla om fonematisk stavning (*mebbe*), borfall av grafem/fonem (*they’d, you’ve, that’s*), lexikala talspråksmarkörer (*have a little chat*), diskursmarkörer i slutet av replik (*I tell you*), tags (*,then*), understrykande upprepningar (*They were thicker then, the birds*) och andra avvikande markörer (*What was there?*). I originaltexten finns också den avvikande stavningen *eggses*, användningen av versal initialbokstav i *Mother*, ellipser (*A hare or two, mebbe.*), satsradningar (*No birds, hardly any birds.*) och utrop (*Ah, oh*). Huruvida alla dessa ord och uttryck verkligen är dialektala, är svårt att avgöra, men de stämmer in på Bonaffinis påstående om att dialekter tydligt skiljer sig från standardspråket. I likhet med Bonaffini argumenterar Lindqvist (2005:168) för

att bortfall och kompensation är oundvikligt respektive nödvändigt i återgivandet av talat språk i skrift.

Nedan följer exempel på hur jag har tänkt i arbetet med översättningen av de avsnitt i "Ghost Species" som är återgivna på dialekt. I vissa fall har jag inte hittat någon svensk motsvarighet alls, medan jag i andra fall har försökt kompensera bortfall. Slutligen har jag också kunnat göra direktöversättningar.

3.3.1. Bortfall

Förekomsten av de utmärkande dialektala, talspråkliga, dragen som nämndes i avsnitt 3.1 är inte bara svåra att uppfatta i originalet, utan även snudd på omöjliga att fånga i en skriftlig översättning. Bortfallen av fonem och grafem i ord som *you'd* och *nobody's* går inte heller att återge på svenska. Jag valde istället att genomgående ersätta *de* och *dem* med det mer talspråkliga *dom*. Ett exempel på det är:

Ett av dom var ett vitt ägg, det andra var rött – vi brukade klättra upp i träden för att hämta dom.

Jag övervägde också att försöka förstärka upplevelsen av talat språk genom att ta bort ändelsen *-de* hos verb som *visslade* och *arbetade* och att ersätta *sedan* med *sen*. Jag bestämde mig dock för att genomgående undvika sådana alternativa stavningar, främst därför att jag själv tycker att de stör läsningen. Jag har, som nämnts ovan, inte heller kunnat hitta motsvarande översättningar till orden *fulfa*, *mabish*, *mebbe* och *egg ses*. *Fulfa* och *mabish* lämnades oöversatta: "Trasten var en 'fulfa'. 'Mabish' betydde dubbeltrast, eller om det var hämpling". *Mebbe* fick en omskrivning eftersom jag tyckte att den bättre motsvarande tonen i uttrycket än vad direktöversättningen *kanske* gör: "En hare eller två, i **bästa fall**". *Egg ses* översattes med det neutrala *ägg*.

3.3.2. Kompensation

För att försöka kompensera det stora bortfallet av talspråksmarkeringar valde jag att göra några tillägg. Bland annat lade jag till det lilla ordet *en* innan informationen om antalet ägg i meningen "En liten gammal mes, en liten gårdsmygshona, kunde lägga **en** femton, arton ägg". På ett liknande sätt behandlade jag meningen "Om man gick upp till en häck kunde man hitta **en** tjugo, tretti fågelbon på den tiden". I den sistnämnda

meningen valde jag också att plocka bort det sista o:et i *trettio*. Jag upplever inte att dessa ändringar stoppar upp läsningen, men de hjälper till att förstärka intrycket av att talaren är en äldre person med ett gammaldags språkbruk. Av samma anledning valde jag också att skriva *pojke* istället för *pojke* i meningen ”Det är samma bord jag satt vid som pojke.”

3.3.3. Oförändrad överföring

Jag valde att behålla stor bokstav på *Mor* i meningen ”Jag var den åttonde i raden av tolv, inte tretton, för Mor fick en som dog när jag var två.” Eftersom detta heller inte är normalt språkbruk i England, måste författaren ha haft en tanke bakom sitt val och det kändes därför relevant att behålla versalen. I många fall har jag behållit originalets avvikande syntax, bland annat vid ellips, satsradning, understrykande upprepningar och utrop. Detta visas, i tur och ordning, i exemplen (1a) och (1b), (2a) och (2b), (3a) och (3b) samt (4a) och (4b).

(1a) A hare or two, mebbe.

(1b) En hare eller två, i bästa fall.

(2a) No birds, hardly any birds.

(2b) Inga fåglar, nästan inga fåglar.

(3a) She was a Wren when I first met her, my wife...

(3b) Hon var med i marinens lottakår när jag träffade henne första gången, min fru...

(4a) Ah, well
Ah, it's a poor deal

(4b) Ja, du
Oj, vad det blir långsamt

3.4. Sammanfattning

Att återge dialekt i en källtext innebär en rad svårigheter för översättaren. Källtextens alternativa stavningar, utelämnningar, lexikon, syntax etc. är unika och ofta svåra att överföra till målspråket utan att något går förlorat. Översättarens uppgift är att avgöra när en direktöverföring inte låter sig göras och vilka kompensationsmöjligheter som skulle kunna stå till buds för den aktuella texten. Även om dialekten i måltexten inte helt kan motsvara originalet, kan den visa att det dialektala språket skiljer sig från standardspråket och samtidigt hjälpa läsaren att identifiera karaktärer, både socialt, geografiskt och åldersmässigt.

4. Geografiska ord

En översättning av "Ghost Species" kompliceras inte bara av att en del av dialogen innehåller dialektala ord och uttryck. Det uppstår även vissa problem när det gäller översättning av annan vokabulär – bland annat den som har att göra med områdets geologiska egenskaper och namn på platser. Till viss del ligger denna typ av vokabulär nära de dialektala uttrycken, på det sättet att den är präglad av the Fens unika beskaffenhet. Den har uteslutande uppkommit på grund av naturens stora inverkan på invånarnas liv i området.

Även om det inte är ovanligt att geografiska namn får en anpassad stavning i översättningar, så är det ovanligt att de översätts till målspråket: "Om det redan finns en accepterad översättning, ska man hålla fast vid denna och inte göra en egen översättning (Newmark 1981:70, min översättn.)." Enligt Newmark kan dock undantag från denna princip göras i de fall där namnet används som metafor. I relation till detta kan översättning av vissa egennamn i "Ghost Species" diskuteras: ska de översättas eller inte? I texten räknas nämligen en rad geografiska företeelser upp, som har gett namn till många orter i trakten. I dessa fall är orden alltså dels unika egennamn, dels beteckningar för företeelser, som finns listade i ordböcker och lexikon.

4.1. *The Hythe*

The Hythe, som betyder 'småhamn', har en äldre stavning, som skvallrar om att ordet har använts länge i området. I dagens engelska stavas ordet *hith*. Som nämns i reportaget, lever namnet kvar trots att hamnen, som det från början syftade på, sedan länge är torrlagd. Det verkar här inte vara fråga om det som Preston kallar för "dialect respelling", utan snarare handla om ett ålderdomligt språkbruk.

Vid översättningen av "Ghost Species" var svårigheten inte främst att hitta ett motsvarande ord till *The Hythe*. Det var ordets användning, som i texten växlar mellan egennamn och beskrivning av en plats, som i vissa fall gjorde en direktöversättning omöjlig. Jag hade under översättningsarbetet problem med slutet av meningen:

Near the chairs, we found a hole between two elder trees and ducked through it, then made our way north-east up the hedge line, into the wind and towards the Hythe itself.

I min översättning har slutet av meningen uteslutits:

I närheten av stolarna hittade vi en öppning mellan två fläderträd, som vi hukande tog oss igenom och fortsatte sedan i nordöstlig riktning längs med inhägnaden, in i vinden.

Jag har alltså inte hittat någon motsvarighet till ”towards the Hythe itself” som skulle ha kunnat passa in i texten. Jag övervägde att översätta *the Hythe*, men det visade sig vara svårt. ’Småhamnen’ kan bli något missvisande i sammanhanget och signalerar heller inte att det rör sig om ett äldre språkbruk. Dessutom ger författaren tidigare i texten en förklaring till ordets uppkomst: ”‘Hythe’, from the Old English, meaning a small haven or landing-place on a river”. Alternativet ”till själva the Hythe” framstår enligt mig som en något sökt lösning och jag bestämde mig därför för att i översättningen utesluta de fem sista orden i meningen. Dels tycker jag inte att den informationen är så viktig, dels bevaras rytmen i meningen även utan detta tillägg. Tydlighet och rytm har prioriterats framför ordagrann översättning.

4.2. Allmänna ortsuttryck

Längre ner i texten finns fler, liknande exempel på geografiska uttryck.

The Fens’ terraqueous past is still visible in contemporary maps, most obviously in the generic names common in the region: the Sluices and the Bridges, the Lodes, Leams and Dykes, the Drains and the Mills.

Det är relevant i sammanhanget att alla svenska läsare förstår kopplingen mellan områdets natur och de egennamn som denna har gett upphov till, inte minst därför att artikelförfattaren själv är mån om att förklara ortsnamnen i den efterföljande meningen:

It is there, too, in place names such as Ely – which means ‘island of the eels’ – or Methwold Hythe: ‘Hythe’, from the Old English, meaning a small haven or landing-place on a river (visible too in London’s Rotherhithe and Lambeth, which was once ‘Lamb-Hithe’), though no river now flows through Methwold Hythe.

Samtidigt som det är viktigt att de svenska läsarna uppmärksammar ortsnamnens betydelse, så bör de engelska namnen inte plockas bort. Newmark skriver: ”lokala, ekologiska termer behålls vanligtvis: olika områden har sina egna vindar, sjöar, hedar...” (Newmark 1981:82, min översättn.). Här har jag valt att använda den översättningsmetod som Newmark kallar för ”tillagd information” (Newmark 1981:77, min översättn.). Han ger tre olika förslag på hur informationen kan läggas till i måltextern: i den löpande texten, som en fotnot eller i en ordlista. Jag har valt det första alternativet; att lägga till en egen översättning inom parentes i den löpande texten och att markera detta med en fotnot:

Att the Fens historia är präglad av vatten märks fortfarande på samtida kartor. De tydligaste exemplen är de namn som är vanliga i regionen: the Sluices (slussarna) och the Bridges (broarna), the Lodes (vattenfårorna), Leams (träskartade floderna) och Dykes (dikena), the Draines (dräneringarna) och the Mills (kvarnarna).

Denna lösning bör inte störa läsningen i allt för hög grad, utan förhoppningsvis öka förståelsen för hur mycket områdets geografiska beskaffenhet har påverkat livet där.

4.3. *Sammanfattning*

I översättningen av de geografiska namnen har tydlighet varit prioriterad. I vissa fall har namn plockats bort för att undvika missförstånd, men i flera fall har extra information skrivits ut. Som en jämförelse kan man tänka sig hur en liknande översättning från svenska till engelska skulle kunna se ut. I en motsvarande text om orter i Skåne skulle det då till exempel vara motiverat att förklara betydelsen av *mölla* (på engelska ’mill’) i namn som *Bromölla* och *Nymölla*.

5. Ekvivalens

Slutligen vill jag i den här uppsatsen nämna något om hur teorin kring *ekvivalens* har påverkat översättningsarbetet. I följande kapitel diskuteras främst kring den *denotativa ekvivalensen*, samt prioritering av *ekvivalens* vid rubrikval.

5.1. Denotativ ekvivalens

Enligt Werner Koller innefattar begreppet *denotativ ekvivalens* en:

beskrivning av de potentiella ekvivalenta relationerna mellan två språk, som tillsammans med textuella faktorer avgör valet av motsvarighet i alla unika fall (Koller 1989:101, min översättn.).

Han skriver också att detta begrepp inom litteraturen ofta refereras till som ”oförändrat innehåll” (Koller 1989:100, min översättn.). I ”Ghost Species” återkommer orden *land*, *farm*, *hedge* och *craft* i olika sammanhang. Vad gäller den *denotativa ekvivalensen*, har det under översättningsarbetet varit svårt att välja motsvarighet, inte minst för att dessa ord kan ha olika betydelser på både källspråk och målspråk. *Land* har i vissa fall refererat till ’land’ i motsvarighet till hav, medan det i andra fall har avsett ’brukad mark’ eller ’jorden’ och dess egenskaper. Substantivet *farm*, som kan betyda både ’gård’, ’lantbruk’, ’jordbruk’ och ’bondgård’, tycks förekomma i flera varianter, liksom *hedge* som kan stå för både ’häck’, ’inhägnad’ och ’gårdsgård’. *Craft*, som kanske i första hand refererar till ’hantverk’, tycks i ”Ghost Species” även beteckna ’skicklighet’.

Jag har gjort mina val utefter det som jag har ansett vara rimligt i sammanhanget. I (5a) och (5b) samt (6a) och (6b) ges exempel på olika val vid översättning av *hedge*.

(5a) Out by the southern hedge
boundary of Severall's Farm,
we discovered a rural riddle.

(5b) Ute vid den södra inhägnaden
som omgav Severall's Farm,
upptäckte vi en landsbygdsrebus.

(6a) If you walked up to a hedge
there'd be about twenty
or thirty birds' nests about that time.
(originalets stavning)

(6b) Om man gick upp till en häck
kunde man hitta en tjugo, tretti
fågelbon på den tiden.

Motsvarande exempel finns för *farm*. Enligt Nationalencyklopedin kan *gård* syfta på en "tomt med bostadshus", men samtidigt kan det syfta på "bondgård". *Lantbruk* kan enligt Nationalencyklopedin avse antingen "jordbruk", "skogsbruk" eller "trädgårdsskötsel". Nedan ges exempel på en mening där *farm* förekommer två gånger och då tycks ha olika betydelser.

(7a) The Wortley farm, like almost
all small farms in East Anglia, now
exists on a diminishing island
of habitat.

(7b) Wortleys gård, precis
som nästan alla små lantbruk
i East Anglia, existerar idag
på ett allt mindre livsutrymme.

Eftersom vi i svenskan har flera ord där engelskan bara har ett ord, så försökte jag välja motsvarigheter med mer allmän betydelse och valde dessutom att inte specificera vilken typ av verksamhet som man sysslar med på gården.

5.2. *Ghost Species*

Ghost species är en term inom biologin, som betecknar arter som inte bara hotas av utrotning, utan som med största sannolikhet kommer att försvinna. Det finns ett antal möjligheter till en svensk motsvarighet, där olika typer av ekvivalens kan prioriteras.

En möjlighet är att välja uttrycket *rödlistad art*, som enligt Nationalencyklopedin innebär att arten bedöms löpa risk att försvinna från en region, ett land eller hela världen. *Rödlistad* har alltså samma betydelse som *ghost species*, men den konnotativa ekvivalensen (Koller 1989:102) – känslaspekten – går i den översättningen förlorad. En annan möjlig översättning är direktöversättningen *spökarter*, men enligt mig kan inte heller den termen uttrycka den känsla och nyans som finns i originalet. Jag har valt en tredje möjlighet: att skapa ett nytt uttryck – *spökväsen*. Uttrycket kan tyckas något vagt, men vinsten är att ett visst känslvärde

bevaras, liksom den formella ekvivalensen (Koller 1989:103–104). I det här fallet utgör den formella ekvivalensen en slags estetisk effekt.

Slutligen hade det varit möjligt att lämna *ghost species* översatt, men det skulle ha kunnat komplicera läsningen och förståelsen för de svenska läsarna. Eftersom uttrycket är så centralt i originaltexten och eftersom det, förutom *rödlistad*, inte finns en accepterad svensk motsvarighet, så valde jag dock att skriva ut termen första gången den nämns i den löpande texten.

5.3. Sammanfattning

Eftersom originaltexten har tillkommit i ett speciellt kulturellt sammanhang, har det i vissa fall varit svårt att hitta svenska motsvarigheter. Vissa ord har fått en mindre preciserad betydelse, medan andra har fått en helt ny översättning. Min strävan har varit att läsarna av måltexten ska få samma upplevelse som läsarna av källtexten och direktöversättningar har därför ibland fått stå tillbaka till förmån för känsla och estetik.

6. Slutdiskussion

I en översättning av ett längre reportage, där författaren tydligt har satt sin prägel på innehållet, kan man som översättare inte ta sig så stora friheter. Jag har under översättningsarbetet med ”Ghost Species” tänkt mig att källtext och måltext har liknande målgrupper – en samhällsintresserad allmänhet, som uppskattar personliga reportage och kommentarer – och strävat efter att de båda grupperna ska få liknande läsoplevelser. Jag har därför valt att inte lägga till information i någon stor utsträckning och att inte heller plocka bort information eller ändra ordningen i texten. Däremot har jag försökt göra vissa kulturella anpassningar av ord och uttryck, som inte omedelbart har låtit sig direktöversättas.

Två begrepp som har påverkat översättningsarbetet både teoretiskt och praktiskt är *pragmatik* och *ekvivalens*. Det pragmatiska tänkandet har påverkat översättningen på ett övergripande plan, medan ekvivalensbegreppet snarare har påverkat val av ord och termer. Originaltexten utgör en blandning av populärkultur och skönlitteratur och innehåller en del fakta. Texten är inte så späckad med termer som en facktext, men är inte heller så fri till form och innehåll som en ren skönlitterär text. Under översättningsarbetet har det varit en utmaning att försöka behålla författarens ton i texten och att samtidigt återge fakta på ett begripligt sätt för den nya gruppen läsare. Resultatet har bland annat blivit att jag vid något tillfälle har använt en ny term, att jag har lagt till korta förklaringar inom parentes och att jag har anpassat dialektala uttryck efter svenskt språkbruk. Vissa av dessa anpassningar kan inte sägas motsvara originalet, men de ligger inte heller utanför de ramar som rekommenderas vid översättning av dialekt.

Jag hoppas slutligen att jag har lyckats fånga och bevara de röda trådar som löper genom originaltexten. Beskrivningar av karaktärer och av naturens växlingar, färger och vegetation är några av dessa. Som nämnt ovan, har jag strävat efter att läsarna av måltexten ska få samma slags läsupplevelse som läsarna av källtexten. Jag vill att de vid textens slut ska lämnas med en liten vemodig känsla, att de ska minnas Eric och att de ska ha fått nya kunskaper om en intressant plats på den engelska landsbygden.

Referenser

- Bonaffini, Luigi, 1997. Translating Dialect Literature. I: *World Literature Today* 71. S. 279–288.
- British Library, <<http://www.bl.uk/learning/langlit/sounds/index.html>>. Hämtad 2009-04-15.
- Ingo, Rune, 2007. *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Koller, Werner, 1989. Equivalence in Translation Theory. I: Chesterman, Andrew (ed.), *Readings in Translation Theory*. Finland: Oy Finn Lectura Ab. S. 99–104.
- Lindqvist, Yvonne, 2005. *Högt och lågt i skönlitterär översättning*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Macfarlane, Robert, 2008. Ghost Species. I: *Granta Magazine* 102. Samt *Granta Magazine*, <<http://www.granta.com/Magazine/102/Ghost-Species>>. Hämtad 2009-04-26.
- Nationalencyklopedin*, <<http://www.ne.se>>. Hämtad 2009-04-30.
- Newmark, Peter, 1981. *Approaches to Translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Preston, Dennis R., 1985. The Li'l Abner syndrome. I: *American Speech* 1985:4. S. 328–336.
- Trudgill, Peter, 1999. *The Dialects of England*. 2nd ed. Oxford & Malden, Massachusetts: Blackwell Publishers.